

TED ANKARA KOLEJİ VAKFI

ÖZEL LİSESİ

A1 TÜRK DİLİ ve EDEBİYATI DERSİ

UZUN TEZ

Kılavuz Öğretmen: Hürmüz ATAMAN

Öğrencinin Adı: Aslı

Öğrencinin Soyadı: BOSTANOĞLU

Diploma Numarası: D1129023

Sözcük Sayısı: 3895

Araştırma Konusu: Erhan Bener'in "Sisli Yaz" ve "Ölü Bir Deniz" Yapıtlarında
Karakterlerin Yaşamdaki Arayışları ve Arayışın Yapıta Katkısı

ÖZ (ABSTRACT)

Uluslararası Bakalorya Programı bitirme tezi olarak A1 Türk Dili ve Edebiyatı Dersi kapsamında hazırlanan bu çalışmada, Erhan Bener' in iki yapıtı, "Sisli Yaz" ve "Ölü Bir Deniz", odak karakterlerin yaşamdaki arayışları ve bu arayışların yapıtlara katkıları araştırılarak incelenmiştir. Arayış sürecinin yapıtlara yansımaları ve yapıtın kurgusuna etkisi ortaya konulmuştur.

Giriş bölümünde yapıtların odak figürleri saptanırken, ana başlık olan " Yaşamdaki Arayışlar" bölümünde arayış açıklanmış, karakterleri arayışa iten nedenler, arayış için yapılan eylemler ve arayışın sonuçları, bu bölümün alt başlıkları olarak incelenmiştir. Her başlık için iki yapıt ayrı ayrı incelenmeyip tek başlık altında hem iki yapıttan örnekler verilmiş, hem de karşılaştırılması yapılmıştır. Bu başlıkların yapıt içindeki önemi vurgulanmıştır.

Çalışmada, arayış sürecinin nedenler, eylemler ve sonuçlar sıralaması ile incelenmesinin yerinde olduğu görülmüş, sürecin bu öğelerden bağımsız düşünölemeyeceği ortaya konulmuştur. Yapıtın kurgu düzeninin de bu sıralama ile örtüştüğü gösterilmiştir.

(Sözcük Sayısı: 135)

İçindekiler

Öz

1. Giriş.....	2
2. Yaşamdaki Arayışlar.....	4
2.1. Arayışa İten Nedenler.....	7
2.2. Arayış : Eylemler.....	11
2.3. Arayışın Sonuçları.....	18
3. Sonuç.....	21
4. Kaynakça	23

1. GİRİŞ

Erhan Bener' in iki yapıtı, "Sisli Yaz" ve "Ölü Bir Deniz", farklı karakterlerin farklı öykülerini anlatır; fakat temel olarak bu öyküler karakterlerin yaşamdaki arayışları üzerine kuruludur. Yapıtlarda, bu arayışlar; nedenleri, arayış süreci ve sonuçlarıyla verilirken yapıtın kurgusu da arayışa dayandırılır. İki yapıt incelendiğinde nedenlerde, eylemlerde ve düşüncelerde farklılık olduğu, aslında karakterlerin örtüşmediği görülürken kurgunun iskeletinin; yani arayışın varlığının örtüştüğü gözlemlenir. Farklı karakterler, farklı sebeplerle eskiden kaçmayı, yeniyi aramayı amaçlar, sonuçlarıyla yüzleşirler. Bu yapıtlarda ortak olan arayışın kendisidir.

Her iki yapıtta da arayışın nedenlendirilmesi okura karakterlerin özelliklerini ayrıntılı bir şekilde tanıtır. Çünkü bir bireyin arayışını anlamak için hayat görüşünü, düzenini, kaçtığı şeyleri bilmek gerekir. Erhan Bener'in bu yapıtlarda amacı karakterleri tanıtmak, mevcut durumdan hoşnutsuzluklarını ve tatminsizliklerini benimsetmek ve arayışın haklılığını kabul ettirmektir. Sonuçları ne olursa olsun okur bu arayışı tanımalı ve yaptıkları için karakterlere hak vermelidir.

Ele alınacak olan yapıtlarda, "Ölü Bir Deniz" ve "Sisli Yaz"da arayış içindeki karakterler için nedenler, eylemler ve sonuçlar incelenecektir. İki odaklı "Ölü Bir Deniz" ile tek odaklı "Sisli Yaz", arayış iskeletindeki benzerlik üzerinden incelenecek ve özele inildiğinde farklılıklar ortaya konulacaktır.

Bu çalışmada olay örgüsüne kaynak olan arayış, kurgu düzenindeki gibi, önce nedenleri sıralanarak, arayışın haklılığı gösterilerek, eylemler ve sonuçları

irdelenerek incelenecektir. İki yapıttaki farklı arayış süreçleri karakterler üzerinden açıklanacak ve olayların nedeninin arayış olduğu vurgulanacaktır.

“Sisli Yaz”ın odak figürü Aydın ve “ Ölü Bir Deniz” in iki odağı Yüksel ile Adnan Refik’ in arayışları, çalışmanın temelini oluşturacaktır.

2. YAŞAMDAKİ ARAYIŞLAR

Arayış bir süreçtir; insanı arayışa iten nedenlerin, arayış için yapılan planların, eylemlerin, endişe, korku ve çekincelerin ve sonuçların, getirdikleri ve götürdüklerinin de dahil olduğu; dahil olmaktan öte, bu öğelerin oluşturduğu bir süreç...

Arayış öncelikli olarak bir düşünsel süreçtir. Bulunulan halden memnun olmayan birey, yeniye ihtiyaç duyar. Kurguladığı arayışı plana döker, eyleme geçirir ve sonuçlarıyla yüzleşir. Bu bağlamda arayış önce kaçmayı düşünmek ve bunu takiben kaçmaktır. Sürecin kendisini incelediğimiz zaman, aramak, yeniyi bulmak istemektir, dolaylı olarak değil, doğrudan “kaçmak” tır. Arayış, kaçıştan kaynaklanır, kaçışı doğurur. Arayışın içeriği eski ve yeni ise, eskiden kaçmak, eskiyi bırakmak, hoşnutsuzluk, mutsuzluk, tatminsizliktendir. Yeni için heyecan duymak, yeniye özlem duymak, yeniyi bulmak ve onu yaşamak istemektir. Göz ardı edilen, her yeninin bir gün eskiyeceğidir. Arayışa yönelmiş bir birey için, arayış döngüsü sonsuz olur. Arayış döngüsü içine aldıklarını bir daha bırakmaz. Eskiden kaçan yeniye arar, bulursa bu yeni de eskir ve başka bir arayışa kaynak oluşturur.

Bu süreçte önemli olan arayışın kendisidir, yapılan tercihlerdir. Çünkü yaşam, yapılan tercihlerle şekillenir. Eskiye bırakmak başlı başına bir tercih, bir dönüm noktasıdır. Eskiye ne uğruna bıraktığınız, yeni yönünüzü belirler; eskiyle bağlar kopar ve yeniyle olanlar gelişir. Yeni hayat yavaş yavaş şekillenir. Sonuçları amacına uygun olmasa bile arayışın kendisi, bir yaşamı yönlendirmeye, mutsuz olunan eskiden kurtarmaya yeter, o kaçma isteği bireyi ele geçirene kadar...

Arayışın kendisinin önemi yadsınamaz; ancak arayışın önemli bir yönü de “aranan” dır. Aranana şey, kişinin elinde olmayan ya da olup da daha fazla istenendir. Bu sebeptendir ki, hoşnutsuzluk, tatminsizlik sonucu aranana yönelmek, var olan durumu değiştirmek içindir. Aranana şey, para, mutluluk, aile, düzen, özgürlük olabilir. Önemli olan aranana yoksunluğunun, eksikliğinin kişiyi harekete geçirecek derecede hissedilmesi, arayışa itecek gücü içermesidir.

Yalnızlıktan sıkılan kişi ilişki, parasızlıktan bunalan para, düzenden ve kurallardan kaçan özgürlük, düzensizlikten yorulan aile arar. Aranana ile arayışın kendisi, bir neden sonuç ilişkisi içindedir. Erhan Bener’in iki yapıtında, “Sisli Yaz” ve “Ölü Bir Deniz” de karakterlerin arayışları bu ilişkinin neden sonuç düzenine uyar.

Yalnızlıktan ve amaçsızlıktan kaçan Aydın:

“ Ne olacaktı bu gidişin sonu gerçekten? Amaçsız, tutkusuz tekdüze geçip gidiyordu günler. Oldukça iyi kazanıyordu ama bu para ona mutluluk vermiyordu. Hiçbir şey için özel bir isteği, hevesi yoktu” (Bener, Sisli Yaz, 50)

paraya ya da özgürlüğe değil, düzen ve aileye özlem duymaktadır:

“Acaba evlenmiş olsa daha mı farklı, daha mı anlamlı olurdu yaşamı? Biçimsel olarak bundan hiç kuşku yoktu. Akşam eve gittiğinde onu güler yüzle karşılayacak, içtenlikle boynuna sarılacak bir karısı, bacaklarına sarılacak sevimli bir çocuğu...” (Bener, Sisli Yaz, 51)

Arayışlardaki neden sonuç ilişkisinin varlığı, benzer bir şekilde “... Ne zamandan beri aramızda sevginin kırıntısı bile kalmış değil”(Bener, Ölü Bir Deniz, 119) diyen Yüksel’in sevgisizlikten yakınırken aradığının sevgi olmasıyla desteklenebilir. Adnan

Refik ise “ *bağlardan, kurallardan, baskılardan kurtulabileceği bir günün geleceğini düşleyerek*”, özgürlüğe zlem duymaktadır.

Arayışın nedenlerinin aranan Şeyi belirlemesi, çok doğal ve olağan gibi görülse de arayışın getirdikleri arayışın amacına uygun olmayabilir. Yapılan tercihlerle belirlenen yn aranana doğru gitmese bile, arayışın kendisi kaçışa yeter, eskiden kaılır. “*Başaracak kadar güçlü myd, bilmiyordu. Ne var ki, geri dönemezdi. Sonu ne olursa olsun adım atılmıŐtı bir kez.*”(Bener, *l Bir Deniz*, 169)

Yaşamdaki arayışlar, arayış süreci, arayışın kendisinin önemli olması, neden sonuç ilişkisi Erhan Bener’in yapıtlarında incelendiğinde kanıt niteliğinde örnekler, destekler bulunabilir. Aydın’ın, Yüksel’in ve Adnan Refik’in arayışları kendi içinde önemli, etkili ve belirleyicidir. Eksiklik duydukları Şeyler arayışlarını belirler ve eylemlerine yön verir. İki yapıtın karakterlerinin arayışları farklı olsa da, aranan Őeyden bağımsız olarak arayışlar yaşamı deđiŐtirir.

2.1. ARAYIŞA İTEN NEDENLER

İskeletini arayışın oluŐturduđu bir kurgu, olayların geliŐimini doğrudan etkileyen arayışı yansıtılabilmek, arayışı anlatabilmek için nedenleri sıralamaya ihtiyaç duyar. Erhan Bener'in iki yapıtında da arayışlar, nedenleri ile birlikte verilmiştir. Okurun, karakterin yerine kendisini koyup o arayışa hak vermesi amaçlanmıŐtır. Arayış eylemleri ya da sureci olmasa bile, sadece o nedenlerden dolayı karakterlerin arayış kabullenilmelidir. Eskinin kaçılması gereken yönleri bu amaçla ayrıntılı bir Şekilde anlatılmıŐ, aynı zamanda eksik olan, elde olmayanın kiŐiler üzerindeki etkisi doğrudan karakterin düşünceleri üzerinden verilmiştir.

"Sisli Yaz" da Aydın'ın içinde bulunduğu boşluk, amaçsızlık, yalnızlık, gitgide yođunlaŐan ve onu boğan yönleriyle anlatılmıŐtır. Yaşamının var olan düzeninden sıkılan, eline parası ve mesleği olan genç bir avukatın yaşadığı bunalım, arayışının temel nedenidir. "*Ne yapabilirdi, nasıl deđiŐtirebilirdi bu yaşam tarzını?*" (Bener, Sisli Yaz, 24) sorusunu sorduran, meknlara sığdırmaya çalıŐtıđı yaŐamıdır:

"Karaköy'deki yazıhanesinde, Kadıköy'deki çatı katında, annesiyle babasını görmeye gittiği zaman Suadiye'deki o küçük evde, kendisini sevmediği bir rolü oynamaya zorlanmış amatör bir tiyatro oyuncusu gibi hissediyordu."(Bener, Sisli Yaz, 24)

Aydın'ın sevmediği rol, Selma'nın yanında, BuztaŐ Holding'de i bunaltıcı yalnızlığıyla yazıhanesinde ve çatı katında olmak, evlenip evlenmeme konusundaki baskılar, gidecek yeri olmama, gelecek için bir Şey istememe, daha doğrusu isteyip de ne olduğunu bilememedir. Bu belirsizlik ve boşlukta asılı kaldığında geçen zaman,

elinden yitip giden, bir daha asla geri gelmeyecek “bugün” onu arayışa iten, arayışını tetikleyen nedendir. Bu, doğrudan onun hissettikleriyle bunalımını yansıtır;

“Kendisini bir batağa düşmüş hissediyordu. Ya da hiçbir yanından ışık sızmayan, karanlık bir hücreye kapatılmıştı... Otuz beş yılı boşu boşuna geçmişti.”(Bener, Sisli Yaz, 38)

Aydın, yaptığı her şeyin anlamsız olduğunu düşünür: *“Sürekli bir oyalanma içindeydi, sonra ne yapacaktı?” (Bener, Sisli Yaz, 81)* sorusunu kendine sık sık sorar, okuyucu bu yinelemeyle karşılaşır. Aydın’ın arayışı “sonra” üzerine kuruludur aslında. Hem iş çıkışı ne yapacağını hem de yaşamın getirdikleriyle gelecekte ne yapacağını sorgular. Yanıt bulamaması ya da verdiği yanıtın hoşnut olmaması da arayışına nedendir.

Toplumun, evliliği her insanın yaşaması kural olan kaçınılmaz bir olgu olarak ele alması, bu mecburiyet ve de annesinin yaptığı ısrarlar, Aydın’ın üzerinde baskı oluşturur. Bu baskı boşanma avukatı olarak gerçekçi bir gözle evliliği irdelemesini, mutsuz biten evliliklerin toplumun kalıplaşmış fikirlerine nasıl karşı durduğunu görmesine yol açar.

“Boşanma davalarında uzmanlaşmış bir avukat olmasa bu düşe belki kolayca kapılabilirdi. Oysa dışarıdan imrenilerek bakılan nice evliliklerin gerisinde ne pisliklerin, ne bunalımların yattığını, tanığı olduğu bir sürü olay kanıtlamıştı ona.” (Bener, Sisli Yaz, 51)

Tüm bunlara rağmen Harika’yı gördüğü anda Aydın’ın düşünceleri yön değiştirmiştir. Amaçsızlığı sona ermiş, hayatı anlam kazanmıştır. İşte bu sebeple arayışın yönü

evliliktir. Arayış nedenleri doğrultusunda yalnızlık, boşluk, amaçsızlık, sonra ne yapacağı sorusu, ona evliliği ve aşkı işaret eder.

“Ölü Bir Deniz”de Yüksel ve Adnan Refik’in kaçtığı hayatları, aileleri, sevgisizlikleri, sorumlulukları, toplumun baskısı, özgür olmama ve bağlı olma ortak arayış nedenleri, ortak kaçışlarıdır.

Adnan Refik’in yeni bir hayat düşüncesi, yolculuğa çıkış nedeni çok önceden kafasına koyduğu kaçış düşüncesidir: *“Kendine göre özgürce bir yaşam için çevresindeki görünür görünmez bağlardan, kurallardan, baskılardan kurtulabileceği bir günün geleceğini düşünerek yaşamıştır.”* (Bener, *Ölü Bir Deniz*, 49). Sevmediği, sevgi de görmediği karısı, yalnızca gerektiği kadar, beklendiği kadar sevdiği ve ilgilendiği çocukları ve torunlarıyla; elli beş yaşında, çağının gerisinde kalmış biyoloji öğretmeni, yaşamına bu kaçışla yön vermiştir. Onu bunaltan yaşlanıyor olması, şimdiye kadar sürdürdüğü yaşamın kendi kontrolünde gelişmemesi ve belirleyemediği bir şekilde akıp giden zamandır. *“İçindeki telaşın, heyecanın nedeni de buydu işte. Artık tükeniyordu. Bitmeden önce bir şeylere sarılmak istiyordu.”* (Bener, *Ölü Bir Deniz*, 161)

Adnan Refik’i iten güç, kendi tercihleriyle belirleyemediği ve harekete geçmezse asla “benim” diyemeyeceği bir yaşamı sürdürmek zorunluluğundan, yaşamından kaçmak gerekliliğidir. Bu doğrultuda göz önüne alındığında, Adnan Refik’in arayışının yönü, kendi yönetebileceği özgür bir yaşamdır, beklenmedik sonucu ise sevgidir.

Adnan Refik ile örtüşen bir şekilde, Yüksel de geçirdiği zamana baktıkça, yaşayamadıklarını, elinden kayıp gidenleri, akıp giden yılları görür. İşine, sevmediği kocasına, sevgi görmediği çocuğuna ve torununa adadığı, kendi isteklerini yok saydığı bir yaşamı devam ettirmek, Yüksel'in içinde yaşadığı çatışmaları bastırması gerekliliğini getirir. Var olan düzeni sürdürmek için Yüksel'in, tüm bireyleri içine alan, uyuşturan düzenden uyandırabilecek, üstüne yıkılan sorumlulukları taşıyamayacağı gerçeğiyle ailenin üyelerini yüzleştirecek olan hastalığını gizlemesi gerekmektedir. Ayak uydurması, ailesi için yaşaması gereken düzenin ağırlığıyla Yüksel içinde dönmüş, "işine bağlı, güçlü, modern kadın" sınırları çerçevesine iç benliğinden uzak, kendine yabancı, kendi arzularını, ihtiyaçlarını hiçe saymıştır.

"Boşu boşuna mı geçirdi kırk beş yılını? Kırk beş yıllık yaşamı içinde mutluluk olarak nitelendirebileceği o kadar az şey var ki... Bundan sonrasında hele, hiçbir beklediği yok, işi, oğlu, torunu hep avuntu." (Bener, Ölü Bir Deniz, 64)

Bu baskılar, sevgi görememe ve kendi hayatından ödün verme, Yüksel'i arayışa iten nedenlerdir. Yüksel'in arayışı, nedenlerinin benzerliği sonucunda Adnan Refik'in arayışıyla örtüşür. Bu iki karakterin kaçıışı, onları aynı noktada buluşturur.

Yaşlanmak; ölüme, sona yaklaşmak karakterleri değerini bilemedikleri, bilseler bile tatmin olmadıkları, mutluluktan uzak oldukları yaşamlarını irdelemeye ve sonuçta değişime iter. Başkalarından, sorumluluklardan, toplumdan, sevgisizlikten kaçmaksa, arayışlarının yönünü belirler. Ortaya konulan nedenler, sürdürülemeyecek bir yaşamı işaret eder. Karakterlerin karar verme sürecine tanık olan okur, ancak bu nedenleri görerek arayış konusunda bilgi ve fikir sahibi olabilir. Nedenlendirilmeyen bir arayış

süreci, boşlukta asılı kalır. Yapıtlardaki kurgunun, arayışa iten nedenlerinin üstünde durması, bu sebeple önemli ve gereklidir; kurguya katkıda bulunur.

2.2. ARAYIŞ: EYLEMLER

Arayış süreci üç aşamalı bir düzen içinde incelendiğinde, arayışı gerektiren ve arayışı yaratan nedenler, arayışı gerçekleyen eylemler; bir anlamda uygulamalar ve arayışın olumlu ya da olumsuz sonuçları bu aşamaları oluşturur. Yapıtların kurgusunu oluşturan bu düzenin merkezinde bulunan arayış eylemleri, karakterlerin kaçışları ve kaçtıkları yönleridir. Müdahale ettikleri, akışını değiştirdikleri ve tercihleriyle şekillendirdikleri olaylardır. Nedenler; kaçtıkları gerçekler, adeta bir mercekte kırılmaya uğramış ışınlar gibi bir odakta toplanır, bu arayışların kesiştirdiği yollardır. Bu ortak noktadan dağılan ve birbirinden uzaklaşan ışınlar ise, kesiştikten sonra yeniden ayrılan hayatlar, arayışın amacına ulaşan ya da ulaşmayan sonuçlarıdır.

Sürecin odak noktası olan, nedenlerini ve sonuçlarını içinde barındıran arayış, karakterler üzerinden, ayrıntılı incelendiğinde varılan, yapıtlarda anlatılan hikâyedir. Karakterlerin yaşamının, yapıtın işlediği kadar olan kesiti, arayış temelinde verilir. Karakterlerin geçmişı ile geleceği arasında kalan bu kesit, onların arayışlarının eyleme dönüştüğü, yolların ve arayışların kesiştiği odaktır. Nedenler ve sonuçlar, bu arayışa yakın zaman dilimlerini kapsadığı ve onu hazırlayıp sonlandırdığı için ayrıntılarıyla işlenmiştir.

Nedenleri ortaya konduktan sonra karakterlerin arayışı anlam kazanır. “Sisli Yaz”da Aydın’ın aradığı, hayatın getirmesini beklediği; kaçtığı amaçsızlık, boşluk ve yalnızlık dolayısıyla yeni bir yaşam, aşk ve evlilikle anlam kazanacak yeni bir düzendir. Aydın’a karanlık dünyasından çıkmasını sağlayacak umut ışığını veren, araması gereken bir şeyler olduğunu hatırlatan, annesinin zoruyla tanıştığı ve aşık olduğu

Harika'dır. Aydın, bunalımlarından kurtulmanın yolunu, Harika'ya duyduğu aşkla ve Harika'da aramaya başlar;

“Bu tekdüzeliğin dışına kendisini atmak için o güne kadar hiçbir girişimde bulunmamıştı. Şimdi karşısına çıkan ışık gözlerini kamaştırıyordu.”

(Bener, Sisli Yaz, 62)

Aydın'ın arayışına giriş yapılan, yan, nedenlerin sıralandığı bölümde, Aydın'ın çıkış yolu ile ilgili bir planı ya da umudu yoktur. Bunalımdan kurtulmak için yapabileceği bir şey, tutunabileceği bir dal olmadığını düşünmüştür. Aydın, eskiden kaçtığında yöneleceği amacı bulduğunda arayışı şekillenir.

“Kafasının içinde biçimlendiremediği imgeler dolaşıyordu. Çılgın bir ışık, lacivert bir deniz, serin bir içki, bir ağaç gölgesinde yavaş yavaş sallanan bir hamak ve belki de bir kadın. Çok güzel ve çok genç bir kız. Saf ve el değmemiş. Yanı başında. Hiç konuşmayan” (Bener, Sisli Yaz, 64)

Aydın' beklentileri Harika'nın aşkı etrafında yoğunlaşır ve arayışının aşk olduğunu ortaya koyar. Onu amaçsızlıktan, anlamsızlık ve boşluktan kurtaracak olan, aşktır; evlilik. Bunu göz önünde bulundurarak Aydın, kendi istekleri dışında gelişen bu yolda ilerlemeye karar verir. Başlangıç noktasını oluşturan Harika ile karşılaşmalarından sonra ne aradığını, ne beklediğini anlayan Aydın kaçış yolunu kurgulamaya başlar. Evlenmeyi, hayatını değiştirmeyi kafasına koyar; artık bir amacı vardır. Bu amaca uygun yaşamaya karar vermek bile onun bunalımdan kurtulmasına yardımcıdır. *“Hiçbir şey konuşmasalar bile Harika'nın yanında yine kendini çok mutlu hisseceğini biliyordu.”(Bener, Sisli Yaz, 186)* diyerek vurgulanan kaçınılmaz mutluluk, Aydın'ı geri dönemeyeceği bir yola sürüklemektedir. Harika ile yeni bir

yaşam kurma fikri bile onu umutlandırmaya yeterken, Aydın kendini içinde bulduğu bu evlilik oyunundan çıkarmak için çaba harcamaz. Aksine gerçekteşmesi planlanan bu evlilik Aydın'ın arayışı olacaktır. Arayışını eyleme geçirmesi, Harika ile olan ilişkisini sürdürmek için uğraşması, didinmesi, Harika'yı mutlu etmeye çalışmasıdır. *“Bu sevgiyi ancak kendisinin verebileceğini hissettirmeliydi ona.”* (Bener, Sisli Yaz, 80) sözleriyle vurgulanan, Aydın'ın yapabileceği şeyin, Harika'nın da bu evlilikten en az onun kadar mutlu olmasını sağlayarak kafasındaki engelleri yıkmaya çalışmasıdır.

Aydın evlilik kararı aldıktan, kurtuluşunu kurguladıktan sonra kaçınılmaz olarak, arayış engeller, çekinceler, endişeler ve korkularla paralellik kazanır. Geleceğe dair umutların, amacının olduğu yerde Aydın'ın hayatına, Harika ile evliliğine engel olabilecek iç ve dış etkenler dahil olur. Hatta bu olumsuz değerler, Aydın'ın arayışında olumlu olan beklenti ve umutların önüne geçmektedir. Evlilik planları yaptığı, bir aşk hayal ettiği “kadın”ın on altı yaşında, çok genç ve deneyimsiz bir kız olması; yaş farkının yarattığı tedirginlik ve bunlara ek olarak Harika'nın annesi Şaziye Hanım'ın ölçüsüz tavırları endişelerinin kaynağını oluşturur. Bir iç etken olarak Harika ile ilişkilerinin ahlaki olarak doğruluğundan emin olamaması, kuşklarını doğurur;

“Aralarında hemen hemen yirmi yaş vardı ve Aydın tuhaf bir biçimde kendisini onun babasıymış gibi, yasak bir sevgiyle yanıp tutuşarak tuz heykellerine dönüşen Lut Peygamber'in müritlerinin soyundan gelme bir suçlu kalıbına bürünmüş olarak yakalıyordu.” (Bener, Sisli Yaz, 77)

“Onun karım olacağını aklıma getirdikçe kendimden utanıyorum.”(Bener,Sisli Yaz, 106)

Aydın, aynı zamanda gözünde bir noktaya yerleştirdiği aşka, kaçış yoluna ulaşmanın imkansız olduğu duygusuyla boğuşur; “ *Böyle bir sevdaya tutulacağım alınma yazıldıysa keşke önce mantığımı yitirmiş olsaydım. İnsanın hem delirmesi, hem de delirdiğini bilmesi gibi bir şey.*” (Bener, *Sisli Yaz*, 106). Harika'nın uzak hayali umudunun da elinden kaçıp gitme ihtimalidir, aradığını bulmanın imkansızlığıdır.

Yapıtta motif olarak kullanılan Bostancı Cinayeti, Aydın'ın endişelerini, Şaziye Hanım'ın davranışlarından görecekları zarar etrafında yoğunlaştırmasına neden olur. “ *Bir gün Şaziye Hanım da kendisini baştan çıkarmaya çalışır mıydı?*” (Bener, *Sisli Yaz*, 122) sorusuna verdiği yanıt, umutlarına gölge düşüren bir çelişki yaratır. Tüm bu olumsuz düşüncelere, Aydın'ın aklını kurcalayan sorunlara rağmen evlilik gerçekleşir. Arayışı aşk olan Aydın'ın eylemleri bu doğrultuda sonuçlanır.

“Sisli Yaz” da olduğu gibi “Ölü Bir Deniz”de de odak karakterlerin aradıkları vardır. Adnan Refik ve Yüksel'in kaçtıkları sevgisiz aile düzeni, sorumluluklar ve toplumsal engeller, yaşamın dayattıkları sonucu aradıkları bağımsızlık, özgürlük ve sevgidir. Başkalarını düşünerek değil yalnızca kendileri için yaşamaktır. Kendi hayatlarını yaptıkları tercihlerle belirlemek isteyen karakterler, farklı çevrelerden ve farklı koşullarda kaçıp aynı noktada buluşur ve sonuçta yollarını yeniden ayırır. Bu iki arayışta farklı olan, Adnan Refik'in önceden planladığı ancak Yüksel'in, ortaya çıkan ihtiyaçlar gereği düşünmeden kendini içinde bulduğu kaçıştır. Ortak aradıkları şey, sevgi, ikisinin birbirlerini tamamlamasıyla bulunur. İkinin yolları burada kesişir. Yolların birleşmesi kadar ayrılması da hızlı ve beklenmedik olacaktır.

Adnan Refik, sıkıntılarının, bunalımlarının, onu saran ve boğan kurallarının, ondan beklenenlerin gölgesinde yaşadığı hayatı değiştirmek ihtiyacı duyar. Onun arayışı, kendi hayatını kendi yaptığı tercihlerle şekillendirebilmektir. Başkalarının dayattığı bir düzen içinde sevgisiz yaşamına son vermek, onun hayali, umudu ve amacıdır. Bu doğrultuda yaptıkları onun “aramak” eylemleri içine dahildir. Emeklilik planlarını uygulamaya koyduğu bu dönem, onun arayış eylemlerini kapsar; *“Aslında birden verilmiş bir karar değil bu. Yıllardan beri hep bu günü bekledim. Kimseye zararım dokunsun istemediğim için. şimdi özgürüm.”* (Bener, *Ölü Bir Deniz*, 31)

Adnan Refik’in “yeni hayat”ı, deniz kenarında insanlardan uzak, bağımsız, özgürce yaşayabileceği bir ev ile temsil edilir. Sorumluluklardan kaçmak, şehirden, karısından; aile ve düzenden uzaklaşmak sadece tüm bağları koparıp geriye bakmamakla olur. Adnan Refik’in bunu “ *Bundan sonra ilkel bir yaratık, hatta tek hücreli bir terliksi gibi yaşamak istiyorum.*” (Bener, *Ölü Bir Deniz*, 85) sözleriyle belirtmesi sade bir yaşam isteğini gösterir. Adnan Refik’ in başarılı olduğu nokta, bağlarından kopup evden ayrılması, geride bıraktıkları için endişe duymamasıdır. Bu aşamada bile, verdiği karar onu hayatını değiştirme yetisine sahip kılmıştır. Ne olursa olsun yaşadığı başkalarının dayatısı değil kendi eylemlerinin bir sonucu; getirisi ve götürüsü olacaktır. *“Madem ki Tarık Bin Zeyyat gibi gemileri yaktık bir kez, ko, ne olacaksa olsun bundan sonra.”*(Bener, *Ölü Bir Deniz*, 108)

Kararını uzun süre önce vermiş olmasına rağmen arayışın gerçekteleşmesi gelecek kaygısını da beraberinde getirir. *“Bir düş gibi başlayan serüvenin gitgide somutlaşması onu korkutuyordu.”* (Bener, *Ölü Bir Deniz*, 108) sözleriyle belirtildiği gibi ev tutma, ihtiyaçların alışverişini yapma bu arayışın somut ve kaygılar yaratan

şeklidir. Adnan Refik'in öncelikli kaygısı yeni düzeninde yapacak bir şey bulamamak, vakit geçirememek ve sıkılmaktır. Yalnız geçireceği günler, aylar boyunca ne yapacağı sorusu onun aklını kurcalar. İnsanlardan kaçan Adnan Refik, işte bu yüzden Yüksel ile ilişki kurar. Bu ilişkinin kaynağı, sevgi arayışıdır. Özgürlük için bu eve, sevgi içinse Yüksel'e ihtiyacı vardır.

Yüksel ile Adnan Refik'in yolları, Yüksel'in evinden, ailesinden, sorumluluklarından işinden bunalıp tek başına tatil yapmak amacıyla motele gelmesiyle kesişir. Bu buluşma, Yüksel'in düşündüğü, beklediği bir durum değildir. Onun kendini hazırladığı bir kaçış, bir kaçış planı yoktur. Adnan Refik ile tanışıp akşam yemeğiyle başlayan ilişkileri sırasında onun kaçışını öğrenir. Bu kaçışa imrenir; ancak kendisinin düşünmediği ve cesaret edemediği bir eylem olduğunu belirtir;

“Erkek olsa, belki o da şu adam gibi her şeyi bir yana bırakıp, o da hayata yeniden başlayabileceğini düşleyebilirdi. Yapıp yapmamak ayrı sorun. Şu adamın da başarıp başaramayacağını kimse söyleyemez.” (Bener, Ölü Bir Deniz, 67)

Yüksel bu karşılaşmaya kadar yaşamını irdeleyip nasıl değiştirebileceği düşünmemiştir. Onun “kendi yaşamı” olarak adlandırabileceği; kocası, çocuğu ve torunu dışında kendisini adadığı işidir. Günlük yaşamdaki sorunlarından kaçışı, işi ile sınırlı kalır.” *İşim yalnız beni hayata bağlayan en güçlü bağ değil, evden kaçmamı sağlayan bir yol.” (Bener, Ölü Bir Deniz, 42)* Bu düzen dışına çıktığı zaman Adnan Refik ile karşılaşması, yaşadıkları ilişki, elinde olmadan gelişen bir umut ışığı, hayatına müdahale etmek için eline geçen bir fırsattır. Sorumluluklar üstüne yıkıldığı zaman unuttuğu kadınlığının, duygularının yeniden can bulması, Adnan Refik ile

ilişkisi sonucunda gerçekleşir. Ona insan olarak değer veren, sevgisine ihtiyaç duyan birinin varlığı, onun aradığı Şey haline gelir.

“Bu mutluluğu somut bir zevkle sınırlandırması yanlıştı aslında. Ona bu zevki veren insan, yalnızca bir erkek olmaktan öte, ona yalnız kadınlığını değil, gerçekten de yaşayan bir insan olduğunu öğreten insandı.” (Bener, Ölü Bir Deniz, 197)

Bu doğrultuda, yaşadığı ilişki sonucu farkına vardığı insanlığı, kendi, hayatını yaşayabilme isteği ağır basar ve arayışı bu ilişkiyle Őekillenmiřtir, denilebilir.

Her iki yapıtta da karakterler arayışlarını eyleme geçirmiş, düşünce aşamasında bırakmamışlardır. Evlenip terk edilen Aydın, aradığı eve taşınan Adnan Refik ile sevgiye ihtiyacının farkına varıp ilişki yaşayan Yüksel, bu Őekillerde etkin olarak arayışlarını düşünsel boyuttan uygulamaya geçirmişlerdir. Önemli olan arayışlarının hayatlarının yönünü değiştirmesidir. Harika'nın Aydın'ı bırakıp kaçması, Adnan Refik ile Yüksel'in ilişkiyi sürdürmemeyip ayrılması arayış sürecinin bir parçası olup, tercihleriyle belirledikleri, kimsenin dayatmadığı yeni hayatlarının istenen ya da istenmeyen sonuçlarıdır.

2.3. ARAYIŞIN SONUÇLARI

Erhan Bener'in her iki yapıtında da karakterlerin yaşamdaki arayışları, arayış süreci içinde arayışa iten nedenler ve arayışın sonuçları ile verilmiştir. "Sisli Yaz" ve " Ölü Bir Deniz" de karakterlerin ulaşmaya çalıştıkları, aradıkları "yeni hayat" ile ulaştıkları gerçeklikler örtüşmez. Arayış sonlandıktan sonra karakterlerin kendilerini içinde buldukları durum, olmasını istedikleri gibi olmasa da, yaptıklarının izlerini taşıyor, kendi seçimlerini yansıtır. İncelenecek olan hedeften sapmalar dışında, eskiden kopuş noktasında tüm karakterler başarıya ulaşmıştır. Hayal edilene ulaşmak, arananı bulmak konusunda ise üç karakter de başarısızdır.

"Sisli Yaz"da Harika'ya aşık olan Aydın, evlendikten sonra Harika'nın kaçması sonucu beklediğinden farklı bir noktada bulur kendini. *"Daha bir gün önce evlenmişti ve bugün sığınacak sakin bir köşeye umuduyla yollara düşmüştü."*(Bener, Sisli Yaz, 281) sözleriyle belirtildiği gibi yeni arayışlara yönelmiştir. Kaçtığı boşluk ve yalnızlık duygusu sonucu arayışı evlilik ve düzen olmuş; ancak aradığını bulamadığı zaman hep takdir ettiği, yardımına ve dostluğuna güvendiği sekreteri Güzin' e yönelmiştir.

"Aklına birden Güzin Hanım geldi...Fırtınalı bir denizde sakin bir limanla karşılaşmışçasına sevindi." (Bener, Sisli Yaz, 280). Harika ve Şaziye Hanım ile yaşanan sorunlar olmasa, Güzin'i sığınacak bir liman olarak görmeyecektir. Aydın arayışın sonucunda aşkına, düzenine ulaşamamıştır; ancak eskiden kaçmayı başarmıştır. Arayışı onu bunalımlarından kurtarmış; ama yeni hayatını planladığı gibi sunmamıştır.

“Ölü Bir Deniz”de ise aradığını bulan iki karakterin hızlı başlayan yeni yaşamlarını, yine öyle bir hızla eskittiği görülür. Yeni de bir gün eskir. Buldukları yeni hayatları zaman geçtikçe yeniden kaçılması gereken şeyler barındıran arayışa itme potansiyeline sahip olur. *“Değişen neydi o ilk günden bu yana? Başından beri bilmediği, anlamadığı yepyeni bir şey mi bulup çıkarmıştı ortaya?”*(Bener, *Ölü Bir Deniz*, 248) diye sorgular.

Adnan Refik’i yoran, Yüksel’le beklenmedik ilişkisi ve özellikle de cinsellik yönüdür. O, yeni hayatının Yüksel ile olan bölümünü sonlandırmayı tercih eder. Bu davranış, artık kendi hayatını yaşamak isteğiyle örtüşür. Planladığı yeni hayatında bir kadına, özellikle de yerine getirmesi beklenen görevlere yer yoktur. Yüksel’in yeni keşfettiği insan yönünden kopması, Adnan Refik’ in yalnızlık kararı kadar kolay olamaz; çünkü sevgi ve aşk, onu hayata bağlayan, hastalığıyla mücadele etmek için gereken desteği veren ve kafasında daha önce kurmadığı için yokluğu fikrine kendini alıştırmadığı ödüllerdur. *“Tüm umutlarını, tüm sevgisini, tüm yaşama gücünü burada bulup yine burada yitirmişti.”* (Bener, *Ölü Bir Deniz*, 254). Vardıkları sonuç Yüksel’i yıkıma sürüklemiştir. Duygusal olarak ve bedenen bu yıkımı kaldıramamıştır.

Arayışın getirileri ve götürüleri, karakterlerin yaşamdan ve arayıştan beklentileri, bu süreçte harcadıkları emek ve geride bıraktıklarıyla doğru orantılıdır. İki yapıtta da amaca hizmet etmeyen sonuç, farklı biçimlerde yaşamları üzerinde etkili olur.

Aydın’ın arayışının sonucu evlilik ve düzen olamamıştır. Onun bu yöndeki uğraşları boşa çıkmış, Harika’nın kaçmasıyla Şaziye Hanım da yaşamına son vermiştir. Başarısız evlilik girişimi onun hayata bakışını, insanları değerlendirmesini

değiştirmiştir. Güzin' e verdiği değer, katı duygularının Harika ile yumuşaması ve desteğe duyduğu ihtiyaç sonucudur. Adnan Refik ile Yüksel'in durumu ise, tek başına yaşayan ve kendinden başka düşünmesi gereken kimsesi olmayan Aydın'ın evliliğinden farklıdır. Bu iki insan yaşlanmanın getirdiği duygusal çöküntüleri yaşarken ailelerini, kurulu düzenlerini, sorumluluklarını geride bırakıp yeni hayatlarına ulaşmaya çabalamışlardır. Yaptıkları, geride bıraktıklarıyla orantılı olarak amaçlarına ulaşamamalarıyla yaşadıkları duygusal yıkım çok daha belirgindir. Eski hayatlarını terk eden bu karakterler, ellerinden kaçırdıkları fırsatla son şanslarını zorlamışlar ve umutlarını yitirmişlerdir.

3. SONUÇ

Erhan Bener, “Sisli Yaz” ve “Ölü Bir Deniz” yapıtlarında karakterlerin yaşamdaki arayışlarını, neden-sonuç ilişkisi ve arayış eylemleri üzerinden, yapıtların kurgusu ile paralellik gösterecek ve aynı zamanda da yapıtların kurgusunu oluşturacak biçimde işlemiştir. Arayış, yapıtların iskeletinin oluşturulmasında etkilidir. Arayışın nedenleri, arayış ve arayışın sonuçları sıralamasıyla anlatılan öykü, romanların olay örgüsüdür. Arayış süreci, yapıtlardaki olaylarla eşzamanlı olarak ilerler. Arayışın yapıtlara katkısı, sürecin üzerinden anlatılan öykü ve geliştirilen olaylar doğrultusundadır.

Bu çalışmada, karakterlerin yaşamdaki arayışları ve bu arayışların yapıtlara katkısı incelenmiştir. Bu inceleme, arayışın doğal süreci ile örtüşür şekilde; yani nedenler, eylemler ve sonuçlar sıralamasıyla yapılmış, içerik bölümlenmesi yapılırken bu düzen göz önünde bulundurulmuştur. Her bölümde her iki yapıttan örnekler verilmiş, benzeyen ve ayrılan yönler ortaya konulmuştur. Arayışın bu basamaklarının yapıtın geneli içindeki önemi vurgulanmıştır. Giriş bölümünde, yapıtlardaki hangi karakterlerin arayışının değerlendirileceği saptanmıştır. “Sisli Yaz” da Avukat Aydın’ın, “Ölü bir Deniz” de ise Adnan Refik ile Yüksel’in hikayesi, bu odak figürlerin ve çevrelerindeki kişilerin katkısıyla arayışlarını işaret eder.

Arayışın doğası gereği içinde barındırdığı aşamalar, neden – sonuç ilişkisi üzerine kurulu olduğu saptaması, “Yaşamdaki Arayışlar” ana başlığına dahildir. Araştırma

konusu içinde geçen “karakterlerin yaşamdaki arayışları” ifadesi, bu bölümde açıklanmaya çalışılmıştır. Kaçılan ile aranan, eski ile yeni arasındaki ilişkini ortaya konulmuştur. Alt başlıklar olan arayışa iten nedenler, arayışın uygulamaya geçmiş hali ve arayışın sonuçları, arayış sürecini irdelemeye yöneliktir. Karakterleri kaçtıkları eski yaşamlarını değiştirmek üzere çaba sarf ederler, eskiden farklı ancak beklemedikleri bir noktaya ulaşırlar. Her iki yapıtta da ortak olan bu süreç, karakterlerin kaçtıkları şeylerin, özlemini duydukları hayatların farklılığıyla çeşitlenir, üç karakterin arayışının ayrı ayrı ve örtüşen yönleriyle incelenmesine olanak tanır.

Arayışın her iki yapıtta da ana izleğin temelini oluşturması, karakterlerin yaşamdaki arayışlarının yapıtlar üzerinde etkisi olduğunu destekler. Yapıtlar oluşturulurken yararlanılan arayış olgusu üzerinden, karakterler ve olaylar anlaşılabilir.

4. KAYNAKÇA

- Bener, Erhan. Ölü Bir Deniz. 3. basım. İstanbul: Remzi Kitabevi, Nisan, 2001
- Bener, Erhan. Sisli Yaz. 5. basım. İstanbul: Remzi Kitabevi, Ağustos, 2000